

Міністерство освіти і науки України
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

НАВЧАЛЬНО - МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
з навчальної дисципліни
«ПРОФЕСІЯ НОТАРІУСА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

ХАРКІВ

2019

Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Професія нотаріуса та організація нотаріальної діяльності» для студентів магістратури / Уклад.: та ін. – Х.: Нац. юрид. універ. України, 2019. – с.

Укладачі: В.В. Комаров
В.В. Баранкова

1. ВСТУП

Навчальна дисципліна «Професія нотаріуса та організація нотаріальної діяльності» включає поняття про нотаріат та нотаріальну діяльність, організаційні засади нотаріальної діяльності в Україні, принципи нотаріальної діяльності, співвідношення судової та нотаріальної юрисдикції, висвітлення практичних аспектів судового розгляду справ, пов'язаних із вчиненням нотаріальної діяльності.

Вивчення курсу передбачає засвоєння студентами основних категорій та інститутів нотаріального права, оволодіння навичками тлумачення правових норм та практичного їх застосування.

У результаті опанування навчальної дисципліни «Професія нотаріуса та організація нотаріальної діяльності» студенти повинні:

- **знати** стан основних питань унормування нотаріату та нотаріальної діяльності; визначні правові характеристики інституту нотаріату як органу безспірної цивільної юрисдикції; сутність основних категорій нотаріату і нотаріального права; ознаки нотаріальної діяльності як різновиду правозастосовчої діяльності; джерела нотаріального права та їх структуру; організаційні засади функціонування інституту нотаріату; правовий статус нотаріуса та інших нотаріальних органів; правила визначення нотаріальної юрисдикції; практику застосування нотаріального законодавства;

- **уміти** правильно тлумачити та застосовувати норми нотаріального права; здійснювати окремі процесуальні дії у межах нотаріального провадження; визначати склад осіб у судових справах, пов'язаних із вчиненням нотаріальних дій та їх процесуальний статус; визначати процесуальний статус нотаріуса у справах, пов'язаних із вчиненням нотаріальних дій; складати ділову документацію та вести діловодство.

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № від 2019 р.)

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОФЕСІЯ НОТАРІУСА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Частина 1. Нотаріат як орган безспірної цивільної юрисдикції

Виникнення та розвиток нотаріату. Сучасні системи нотаріату.

Нотаріат в Західній Європі. Виникнення та розвиток нотаріату в Україні.

Англосаксонський нотаріат. Нотаріат класичного типу. Міжнародний союз нотаріату. Основні стандарти нотаріату класичного типу та їх відтворення у законодавстві України. Нотаріально посвідчені документи у правовому обороті. Правове врегулювання оплати нотаріальних дій. Нотаріат як інститут превентивного правосуддя.

Нотаріат у системі юстиції. Поняття нотаріату. Поняття нотаріальної діяльності. Завдання нотаріату. Функції нотаріату. Предмет нотаріальної діяльності. Розмежування судової та нотаріальної юрисдикції. Зміст нотаріальної діяльності. Відміна нотаріальної діяльності від інших сфер юридичної практики. Правова основа діяльності нотаріату. Законодавство про нотаріат. Джерела нотаріального права.

Професія нотаріуса та професійна етика. Основні риси професії нотаріуса. Професійні якості нотаріуса. Зміст професійної етики нотаріусів. Європейський кодекс нотаріальної етики. Кодекс професійної етики нотаріусів України. Етичні обов'язки нотаріуса.

Частина II. Організаційні засади функціонування нотаріату в Україні

Організація державної та приватної нотаріальної діяльності.

Порядок наділення нотаріуса повноваженнями. Вимоги до нотаріуса. Поняття нотаріального округу. Помічник нотаріуса. Вища кваліфікаційна комісія нотаріату та порядок її роботи. Свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Присяга нотаріуса. Реєстрація приватної нотаріальної діяльності. Вимоги до робочого місця нотаріуса. Страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса. Заміщення нотаріуса. Контроль за нотаріальною діяльністю. Обмеження у праві вчинення нотаріальних дій. Права нотаріуса. Обов'язки нотаріуса. Гарантії нотаріальної діяльності. Анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю. Нотаріальне діловодство. Професійне самоврядування нотаріусів. Державні нотаріальні контори і державні нотаріальні архіви. Приватна нотаріальна діяльність. Правовий статус приватного нотаріуса.

Система та компетенція нотаріальних органів. Органи та особи, які вчинюють нотаріальні дії. Повноваження щодо вчинення нотаріальних дій. Нотаріальні дії, що вчиняють нотаріуси. Нотаріальні дії, що вчиняються у державних нотаріальних архівах. Нотаріальні дії, що вчиняються посадовими особами органів місцевого самоврядування. Нотаріальні дії, що вчинюються консульськими установами України. Заповіти та довіреності, прирівнювані до нотаріально посвідчених.

Принципи нотаріальної діяльності. Поняття та класифікація принципів нотаріальної діяльності. Принцип законності. Принцип обґрунтованості нотаріальних актів. Принцип державної мови нотаріального діловодства. Принцип диспозитивності. Принцип безпосередності. Принцип нотаріальної таємниці. Принцип сприяння фізичним та юридичним особам у реалізації їх прав. Принцип державного регулювання нотаріальної діяльності. Принцип доступності нотаріальної форми охорони та захисту прав.

Державне регулювання нотаріальної діяльності. Здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності. Проведення перевірок організації нотаріату.

Предмет: " Професія нотаріуса та організація нотаріальної діяльності "

Курс 1	Напрямок, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу (структура залікового кредиту)
Кількість кредитів ECTS: 4 Загальна кількість годин: 120 Тижневих годин: 4	«Правознавство» 081 «Магістр»	Дисципліни професійно – практичної підготовки за профілем «НОТАРІАТ» Лекції: 18 Практичні заняття: 30 Самостійна робота: 72 Вид контролю: іспит

**3. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН
ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з навчальної дисципліни
«Професія нотаріуса та організація нотаріальної діяльності»
(для денної форми навчання)**

Всього - 120 год.

Лекцій - 18 год.

Практичні заняття - 30 год.

Самостійна робота – 72 год.

/п	Назва теми лекції, семінарського і практичного заняття	Кількість годин			
		Загальна	лекції	практичні заняття	Самостійна робота
1.	Лекція. Світові системи нотаріату та нотаріат України .		2		3
	Лекція. Нотаріат у системі юстиції		4		6

2.					
3.	Лекція. Законодавство про нотаріат		2		3
4.	Лекція. Професія нотаріуса: особливості правового статусу		2		3
5.	Лекція. Система та компетенція нотаріальних органів		2		3
6.	Лекція. Принципи нотаріальної діяльності		4		6
7.	Лекція. Державне регулювання нотаріальної діяльності		2		3
1.	Пр.зан. Світові системи нотаріату та нотаріат України (колоквіум)			6	9
2.	Пр.зан. Нотаріат у системі юстиції			6	9
3.	Пр.зан. Законодавство про нотаріат			4	6
4.	Пр.зан. Професія нотаріуса: особливості правового статусу			2	3
5.	Пр.зан. Набуття та припинення нотаріальних повноважень			2	3
6.	Пр.зан. Організація державного та приватного нотаріату			2	3
7.	Пр.зан. Компетенція нотаріальних органів			4	6
8.	Пр.зан. Принципи нотаріальної діяльності			2	3
9.	Пр.зан. Державне регулювання нотаріальної діяльності			2	3

	Усього	120	18	30	72
--	--------	-----	----	----	----

№ п/п	Календарні строки	Тема лекції, практичного заняття, консультації	Організаційні форми вивчення навчальної дисципліни /кількість годин/			Форми та засоби поточного та підсумкового контролю
			Лекції	Практичні заняття	Консультації	
1.	02.09.2019 - 06.09.2019	Модуль №1. Нотаріат як орган безспірної цивільної юрисдикції Тема 1. Світові системи нотаріату та нотаріат України. Лекція	2			
2.	09.09.2019 - 13.09.2019	Тема 2. Нотаріат у системі юстиції. Лекція.	2			
3.	16.09.2019 - 21.09.2019	Тема 2. Нотаріат у системі юстиції. Лекція.	2			
4.	16.09.2019 - 21.09.2019	Модуль №1. Нотаріат як орган безспірної цивільної юрисдикції Тема 1. Світові системи нотаріату та нотаріат України. Практичне заняття		2		колоквіум
5.	23.09.2019 - 28.09.2019	Тема 3. Законодавство про нотаріат. Лекція	2			
6.	23.09.2019 - 28.09.2019	Тема 1. Світові системи нотаріату та нотаріат України. Практичне заняття		2		
7.	30.09.2019 - 04.10.2019	Модуль № 2. Організаційні засади функціонування нотаріату в Україні Тема 4. Професія нотаріуса: особливості правового статусу Лекція	2			
8.	30.09.2019 - 04.10.2019	Тема 1. Світові системи нотаріату та нотаріат України. Практичне заняття		2		
9.	07.10.2019 - 11.10.2019	Тема 5. Система та компетенція нотаріальних органів. Лекція	2			
10.	07.10.2019 - 11.10.2019	Тема 2. Нотаріат у системі юстиції. Практичне заняття		2		
11.	14.10.2019 - 18.10.2019	Тема 6. Принципи нотаріальної діяльності. Лекція	2			

12.	14.10.2019 - 18.10.2019	Тема 2. Нотаріат у системі юстиції. Практичне заняття		2		
13.	21.10.2019 - 25.10.2019	Тема 6. Принципи нотаріальної діяльності. Лекція	2			
14.	21.10.2019 - 25.10.2019	Тема 2. Нотаріат у системі юстиції. Практичне заняття		2		
15.	28.10.2019 - 01.11.2019	Тема 7. Державне регулювання нотаріальної діяльності. Лекція	2			
16.	28.10.2019 - 01.11.2019	Тема 3. Законодавство про нотаріат. Практичне заняття		2		
17.	04.11.2019 - 08.11.2019	Тема 3. Законодавство про нотаріат. Практичне заняття		2		
18.	11.11.2019 - 15.11.2019	Тема 4. Професія нотаріуса: особливості правового статусу. Практичне заняття		2		
19.	18.11.2019 - 22.11.2019	Тема 5. Набуття та припинення нотаріальних повноважень. Практичне заняття		2		
20.	25.11.2019 - 29.11.2019	Тема 6. Організація державного та приватного нотаріату Практичне заняття		2		
21.	02.12.2019 - 06.12.2019	Тема 7. Компетанція нотаріальних органів Практичне заняття		2		
22.	09.12.2019 - 13.12.2019	Тема 7. Компетанція нотаріальних органів Практичне заняття		2		
23.	16.12.2019 - 21.12.2019	Тема 8. Принципи нотаріальної діяльності. Практичне заняття		2		
24.	16.12.2019 - 21.12.2019	Тема 9. Державне регулювання нотаріальної діяльності. Практичне заняття		2		

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Світові системи нотаріату та нотаріат України

(колоквіум)

1. Історія виникнення та розвитку нотаріату
2. Сучасні світові системи нотаріату та їх порівняльна характеристика
3. Класичний (латинський) нотаріат та його визначальні риси
4. Відтворення правових стандартів класичної системи нотаріату в нотаріальному законодавстві України
5. Міжнародний союз нотаріату

Тема 2. Нотаріат у системі юстиції

Завдання 1

Тишкевич звернувся до Черняхівського районного суду Житомирської області з позовом до Васильчук про зобов'язання вчинити дії, обґрунтувавши його наступними обставинами. 6 лютого 2013 р. померла його мати, яка за життя склала заповіт про те, що все належне їй майно заповідає позивачу та відповідачу по справі. Однак, позивач не має можливості оформити своє право на спадщину у нотаріуса у зв'язку з тим, що відповідачка не надає нотаріусу та йому свідоцтва про право власності на спадкове майно. У зв'язку із цим позивач просив суд зобов'язати відповідачку надати йому вказане свідоцтво і відшкодувати моральну шкоду, спричинену діями відповідачки.

Відповідачка позов не визнала, мотивуючи свої заперечення тим, що у спадковій справі є належним чином засвідчена копія свідоцтва про право власності на спадкове майно і для позивача не існує перешкод в оформленні свого права власності на нього. Крім того, нотаріус не відмовляв позивачу у видачі свідоцтва про право власності на спадкове майно.

Яким має бути рішення суду? За якими правилами розмежовується судова та нотаріальна юрисдикція?

Завдання 2

Полоскун звернувся до суду з позовом до Чабанівської сільської ради про визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини та визнання права власності на спадкове майно.

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що після смерті його матері він є єдиним спадкоємцем за заповітом. Через необізнаність у законодавстві позивач пропустив строк для подання заяви про прийняття спадщини, і тому нотаріус відмовив йому у видачі свідоцтва про право на спадщину. Позивач вважав, що, подавши заяву до сільської ради про прийняття спадщини, він вчинив усі необхідні дії для оформлення спадщини.

Розглянувши матеріали справи, суд визнав причини пропуску строку для подання заяви про прийняття спадщини поважними і вирішив: позов задовольнити; визначити Полоскуну додатковий строк на подання заяви про прийняття спадщини; визнати за Полоскуном право власності на спадкове майно у складі 1\6 частини житлового будинку з надвірними спорудами.

Чи є законним таке рішення суду? Складіть мотивувальну та резолютивну частини рішення у цій справі.

Завдання 3

Крутько звернувся до Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області з позовом до приватного нотаріуса Ізмаїльського районного нотаріального округу Одеської області Проскуріної про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної їй незаконними діями.

В обґрунтування позову позивач зазначав, що 2 березня 2009 р. нотаріус Проскуріна посвідчила заповіт Гренкіної, за змістом якого все належне їй майно заповідалося Крутько. У зв'язку із хворобою спадкодавиці, вказаний заповіт був складений та підписаний заповідачкою за місцем її проживання в м. Ізмаїлі в присутності двох свідків та посвідчений нотаріусом Ізмаїльського районного нотаріального округу Проскуріною. 18 серпня 2010 р. Гренкіна померла, будь-яких інших заповітів не залишала.

Рішенням Ізмаїльського міськрайонного суду від 29.09.2011 р. був задоволений позов Бабкіної (рідної сестри Гренкіної) та встановлено нікчемність заповіту Гренкіної у зв'язку з тим, що приватний нотаріус Проскуріна як нотаріус районного нотаріального округу не мала права вчиняти дії на виїзді в м. Ізмаїл, тобто за межами свого нотаріального округу.

Позивач вважав, що в результаті незаконних дій приватного нотаріуса Проскуріної він був позбавлений спадкового майна приблизною вартістю два мільйона гривень.

Розглянувши справу, суд вважав доведеним, що позбавлення права на спадщину через нікчемність заповіту зумовлене саме помилкою нотаріуса

при вчиненні нотаріальної дії, і це спричинило відповідачеві матеріальну шкоду, а тому в цій частині позовні вимоги підлягають задоволенню.

При цьому суд зазначив, що відшкодуванню підлягає сума, на яку застрахована нотаріус Проскуріна. На день ухвалення рішення ця сума відповідно до ст. 28 Закону «Про нотаріат» складала сто п'ятдесят тисяч гривень (мінімальний розмір страхової суми становив сто п'ятдесят мінімальних розмірів заробітної плати).

На цій підставі суд вирішив: позов Крутька задовольнити частково; стягнути з приватного нотаріуса Проскуріної на користь позивача сто п'ятдесят тисяч гривень як відшкодування матеріальної шкоди; у задоволенні вимог щодо відшкодування моральної шкоди відмовити у зв'язку з їх недоведеністю.

Чи законним є рішення суду? Визначте правила гарантування відповідальності нотаріуса.

Завдання 4

Шохін звернувся з позовом до нотаріуса Колядько про відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

Позов був обґрунтований наступними обставинами. 7 листопада 2010 р. нотаріусом Колядько був посвідчений договір купівлі-продажу квартири у м. Макіївка, за яким Шохін придбав квартиру у Патова за 170 000 грн. при укладенні договору Шохін попередив нотаріуса про те, що купує цю квартиру за свої особисті кошти, хоча і перебував на той час у зареєстрованому шлюбі з Кузнецовою. Відповідно нотаріус у текст договору включив п. 10 наступного змісту: «До відома продавця нотаріусом було доведено зміст заяви дружини покупця про те, що грошові кошти для придбання зазначеної у договорі квартири є його приватною власністю».

22 грудня 2012 р. рішенням суду позивачеві відмовлено у задоволенні його вимог до Кузнецової про визнання квартири його особистою власністю. 25 червня 2012 р. рішенням цього ж суду було розірвано шлюб між Шохінім

та Кузнєцовою і розподілено майно, яке є спільною сумісною власністю подружжя, зокрема, і вищезазначену квартиру, та визнано за ним і за його колишньою дружиною право власності по $\frac{1}{2}$ частини квартири.

Виходячи з цього, позивач стверджував, що фактично був позбавлений належної йому власності з вини нотаріуса, адже він не відібрав від Кузнєцової письмової заяви про те що, кошти на придбання квартири є особистою власністю позивача. Саме відсутність такої заяви зумовила в подальшому відповідний зміст рішень суду, якими дружина Шохіна була визнана співвласником квартири.

Яким має бути рішення суду? Яке доказове значення має зміст нотаріально посвідченого договору?

Завдання 5

До нотаріуса звернулося подружжя Шинкаренко з проханням надати роз'яснення щодо можливостей реалізації намірів передати право власності на будинок, що був придбаний ними під час перебування у зареєстрованому шлюбі, їх спільним дітям від цього шлюбу Ігорю (10 років) та Ірині (15 років). Подружжя повідомило, що кожен з них має інших дітей від попередніх шлюбів, але вони хочуть, щоб право власності на будинок перейшло саме їх спільним дітям.

Сформулюйте відповідь нотаріуса. Яка функція інституту нотаріату реалізується у даному випадку?

Завдання 6

Шейко придбав земельну ділянку за договором купівлі – продажу, що був посвідчений приватним нотаріусом Громовим і укладений за участі Маляренка С.П., який на підставі довіреності представляв свою дружину Маляренко Г.М. – власницю цієї ділянки.

Через два місяці після нотаріального посвідчення цього договору до нотаріуса звернувся Шейко, заявивши, що Маляренко Г.М. пред'являє до

нього правові претензії внаслідок того, що чоловік не віддав їй гроші, отримані за продаж ділянки. У зв'язку з цим Маляренко Г.М. має намір визнати договір купівлі-продажу недійсним.

Які роз'яснення має надати нотаріус? Які дії нотаріуса забезпечують законність даного договору?

Тема 4. Організаційні засади нотаріальної діяльності в Україні

Завдання 1

Крамаренко звернувся до управління юстиції Дніпропетровської області з проханням роз'яснити йому порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності.

Дайте ґрунтовну відповідь, визначивши порядок вступу на посаду нотаріуса.

Завдання 2

Перебуваючи на лікуванні у Львівській міській лікарні № 3, Павлюк звернувся до головного лікаря цієї лікарні з проханням посвідчити факт його перебування у м. Львові, оскільки у м. Тернополі, де він проживав раніше, було відкрито судову справу про визнання його безвісно відсутнім. Головний лікар відмовився посвідчувати цей факт.

У якій спосіб Павлюк може досягти своєї мети? Визначте склад та повноваження нотаріальних органів в Україні.

Завдання 3

У серпні 2014 р. Власик звернувся до Приморського районного суду м. Маріуполя з позовом до співвідповідачів: приватного нотаріуса Гладкова, приватного нотаріуса Ющіщен, ПАТ «Страхова компанія «Орадон», ПАТ Фінансова група «Страхові традиції» та Кротенка про визнання дій нотаріусів незаконними і відшкодування матеріальної і моральної шкоди.

Позов був обґрунтований наступними обставинами. 20 грудня 2012 р. приватний нотаріус Гладков посвідчив довіреність від імені Просюка, якою

надавалося право Голобородьку приватизувати квартиру у м. Маріуполі з подальшим її відчуженням. При цьому Просюком представилася інша особа – Кротенко, пред'явивши підроблений паспорт, попередньо ним викрадений. Позивач вважає, що Гладков виявив недбалість, що полягала у порушенні ним вимог закону щодо встановлення особи, що звернулася за вчиненням нотаріальної дії. Після цього Голобородько продав зазначену квартиру позивачеві. При оформленні цього договору нотаріус Ющичен не перевіряв справжність підпису продавця у довіреності, також проявивши недбалість і порушивши вимоги закону на думку позивача.

Рішенням Приморського районного суду м. Маріуполя від 7 липня 2012 р. визнані недійсними довіреність від імені Просюка та зазначений договір купівлі-продажу. Позивач зазначав, що у зв'язку із цим квартири він позбавлений, а гроші за неї виплатив та ще сплачує кредит. На цій підставі позивач просив відшкодувати заподіяну йому діями відповідачів матеріальну та моральну шкоду.

Розглянувши справу, суд вирішив позов задовольнити частково, стягнути з Кротенка на користь позивача 157 520 грн. як відшкодування матеріальної та моральної шкоди, а у позові до інших відповідачів – відмовити.

Чи законне рішення суду? Визначте види та підстави відповідальності нотаріусів.

Завдання 4

Ягудін звернувся до Придніпровського районного суду м. Черкаси з позовом до нотаріуса Зарецької про визнання заповіту нікчемним. Свої позовні вимоги позивач обґрунтував тим, що 13 січня 2013 р. помер його батько, який 15 травня 2007 р. склав заповіт на його користь. Однак, коли Ягудін 16 березня 2013 р. звернувся до нотаріальної контори із заявою про прийняття спадщини, йому повідомили, що спадкову справу відкрито за заявою Юровського – рідного брата батька, який також звернувся із заявою про прийняття спадщини на підставі заповіту, складеного 22 листопада 2011

р.

Ягудін вважає, що заповіт на користь Юровського має бути визнаний недійсним з наступних підстав. Даний заповіт був посвідчений за місцем проживання заповідача, а саме у буд. 109 по вул. Вербовецького у м. Черкаси, тобто у Черкаському міському нотаріальному окрузі, нотаріусом Черкаського районного нотаріального округу Зарецькою. Крім того, у заповіті відсутній запис про місце його посвідчення.

Чи підлягають задоволенню вимоги Ягудіна? Що таке нотаріальний округ? Які наслідки тягне за собою вчинення нотаріусом нотаріальних дій поза межами свого нотаріального округу? Які винятки з цього правила передбачені законом?

Завдання 5

5 січня 2014 р. Кропотько С.І. звернулась до Ямпільського районного суду Сумської області з позовом до Шакіна про визнання заповіту недійсним, посилаючись на наступні обставини. Після смерті її матері Кропотько У.П. у серпні 2012 р. відкрилась спадщина на належні спадкодавцю майно: земельну ділянку та майновий сертифікат. Під час оформлення спадкових прав з'ясувалося, що 15 лютого 2011 р. її матір склала заповіт на це майно на користь свого брата - Шакіна П.П., відповідача по справі. Позивачка просила визнати даний заповіт недійсним, оскільки він був посвідчений секретарем виконкому Дружбівської міської ради без належних повноважень.

Із матеріалів справи вбачається, що рішення виконавчого комітету Дружбівської міської ради про покладення на секретаря виконавчого комітету Поляк обов'язку щодо вчинення нотаріальних дій на території Дружбівської міської ради було ухвалено 29 квітня 2012 р.

Яке рішення має прийняти суд? Визначте компетенцію посадових осіб виконкомів органів місцевого самоврядування щодо вчинення нотаріальних дій.

Завдання 6

Головне управління юстиції у м. Києві звернулося до Голосіївського районного суду м. Києва з позовом до Протченка про спонукання до вчинення певних дій.

За матеріалами справи було встановлено наступні обставини.

30 квітня 2011 р. Міністерством юстиції України видано наказ «Про анулювання свідоцтва про право на зняття нотаріальною діяльністю Протченка». 18 травня 2011 р. начальником головного управління юстиції у м. Києві було видано наказ «Про припинення приватної нотаріальної діяльності по Київському міському нотаріальному округу та анулювання реєстраційного посвідчення про реєстрацію Приватної нотаріальної діяльності приватного нотаріуса Протченка». Даним наказом також зобов'язано відповідача передати до Київського міського нотаріального архіву в місячний термін архів та документи, що стосуються вчинених приватним нотаріусом Протченком нотаріальних дій.

Вимоги даного наказу Протченко не виконав, у зв'язку із чим позивач просив суд зобов'язати відповідача: передати до Київського державного нотаріального архіву усі документи згідно номенклатури справ та реєстрів для реєстрації нотаріальних дій; передати до Київського державного нотаріального архіву всі документи згідно номенклатури справ, що стосуються здійснення Протченком нотаріальної діяльності; передати до Головного управління юстиції у м. Києві печатку приватного нотаріуса Протченка для подальшого знищення або квитанцію про знищення печатки приватного нотаріуса в установленому порядку; передати до Державного підприємства «Інформаційно-видавничий центр українського нотаріату» невикористані спеціальні бланки нотаріальних документів.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на таке: по-перше, позивач не надав йому Доповідну записку про результати проведеної позивачем 26 березня 2011 р. планової комплексної перевірки його

діяльності, що має знаходитись у справах нотаріуса; по-друге, документи, що стосуються вчинення відповідачем нотаріальної діяльності, Протченко вважає своєю власністю і не бажає нікому передавати; по-третє, невикористані спеціальні бланки нотаріальних документів були ним попередньо оплачені і тому також становлять його власність.

Як має бути вирішена справа? Складіть судові рішення у даній справі.

Тема 4. Принципи нотаріальної діяльності

Завдання 1

До приватного нотаріуса Харківського нотаріального округу звернувся представник Пенсійного фонду з вимогою надати йому для огляду договори купівлі-продажу, які знаходяться у діловодстві нотаріуса. Мети, з якою буде проведено огляд документів, представник Пенсійного фонду не визначив, заявивши, що не зобов'язаний пояснювати такі причини.

Сформулюйте відповідь нотаріуса. Про дію якого принципу нотаріального процесу йдеться у даному випадку?

Завдання 2

Каршова звернулася до Київського районного суду м. Харкова з позовом до Одинадцятої державної нотаріальної контори м. Харкова про визнання відмови у вчиненні нотаріальної дії незаконною та зобов'язання вчинити певну дію.

Позовні вимоги обґрунтовувалися наступними обставинами. Державний нотаріус Корольова відмовила їй у видачі свідоцтва про право на спадщину на квартиру, що залишилася після смерті Латукової. Відповідно до змісту складеного Латуковою за життя заповіту, посвідченого державним нотаріусом 20 січня 1994 р., Корольова визначена єдиною спадкоємицею зазначеної квартири як онука Латукової. Позивачка зазначала, що спадкодавиця дійсно не є її родичкою, але завжди називала її своєю онукою.

Каршова стверджувала, що відмова у видачі свідоцтва про право на спадщину є незаконною, оскільки заповіт складено на її користь.

Яким має бути рішення суду? В чому полягає дія принципу законності у нотаріальному процесі? Чи є порушення закону у діях нотаріуса Корольової?

Завдання 3

Крамаренко звернувся до суду із заявою про забезпечення доказів. Суд постановив ухвалу про витребування документів і направив її нотаріусу з вимогою подати документи до суду. Нотаріус відмовився представити до суду зазначені документи, мотивуючи таку відмову тим, що позовна заява від Крамаренка до суду ще не надійшла.

Чи законні такі дії нотаріуса? Визначте зміст принципу дотримання нотаріальної таємниці у нотаріальному процесі.

Завдання 4

Петров та Сильченко звернулися до нотаріуса з проханням посвідчити договір про їх спільну діяльність, повідомивши, що Петров є фізичною особою – підприємцем, а Сильченко є фізичною особою.

Нотаріус відмовив у посвідченні договору, мотивуючи свою відмову тим, що такий договір не підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню.

Чи законна відмова нотаріуса? Визначте зміст принципу диспозитивності у нотаріальному процесі.

Завдання 5

2 липня 2014 р. Яценко звернулася до Косівського районного суду Івано-Франківської області з позовом до нотаріуса Бойчука про визнання незаконними дій щодо відмови у видачі постанови про відмову у вчиненні нотаріальної дії та зобов'язання вчинити певні дії.

Під час судового розгляду судом було встановлено наступні обставини справи. 20 листопада 2013 р. до нотаріуса Бойчука надійшла письмова заява Яценко про вчинення нотаріальної дії, що не була підписана. 17 січня 2014 р. на адресу нотаріуса Бойчука надійшла заява Яценко про оформлення права власності на земельну ділянку, до якої було додано копію заповіту, копію архівного витягу із рішення виконавчого комітету. У зв'язку з цим Бойчук направив на адресу Яценко роз'яснення з проханням особисто відвідати нотаріальну контору та надати оригінали відповідних документів.

24 квітня 2014 р. до нотаріальної контори Бойчука надійшло звернення позивача, в якому він підтвердив отримання роз'яснень нотаріуса та вимагав в трьохденний термін оформити відмову у вчиненні нотаріальної дії із зазначенням порядку її оскарження. Підпис Яценко на цьому зверненні посвідчений не був. Цього ж дня Бойчук направив Яценко роз'яснення з проханням відвідати нотаріальну контору, маючи при собі документи, що підтверджують особу, а також оригінали документів, що підтверджують факт смерті спадкодавця, право власності спадкодавця на земельну ділянку, яку Яценко бажає отримати у спадщину. При цьому нотаріус зазначив, що під час відвідування, ознайомившись із наданими документами та встановивши особу заявника, прийме заяву та відповідно до вимог чинного законодавства обов'язково вирішить питання або про видачу свідоцтва про право на спадщину або про відмову у вчиненні такої нотаріальної дії. Отримавши таке роз'яснення нотаріуса та не з'явившись до нотаріальної контори, Яценко звернулася до суду зі вказаним позовом.

Складіть рішення у даній справі. Якими принципами нотаріального процесу мав керуватися нотаріус у даній ситуації?

Завдання 6

У травні 2013 р. Микитюк звернувся до Червоноармійського районного суду Житомирської області з позовом до нотаріуса Мосейчука про скасування постанови про відмову у вчиненні нотаріальної дії. Позов було

обґрунтовано тим, що 31.01.2013 р. Мосейчук відмовив йому у видачі свідоцтва про право на спадщину за законом після смерті його батька. Відмову нотаріус мотивував тим, що свідоцтво про право власності на житловий будинок, що переходить у спадок, видане 9 вересня 2008 р. виконкомом Новозаводської сільської ради Червоноармійського району, вже після смерті спадкодавця.

Рішенням Червоноармійського районного суду Житомирської області від 26 червня 2013 р. у задоволенні позову відмовлено за безпідставністю.

В апеляційній скарзі Микитюк просив рішення скасувати та ухвалити нове рішення, яким задовольнити його позов, посилаючись на порушення норм матеріального та процесуального права та неповноту з'ясуванням судом обставин, що мають значення для справи.

Під час розгляду справи апеляційним судом було встановлено: даних про те, що свідоцтво про право власності на будинок було видано органом, який не мав повноважень вчиняти такі дії, у справі немає. У визначеному законом порядку зазначене свідоцтво недійсним не визнано, а рішення сільради про його видачу не скасовано.

Яким має бути рішення апеляційного суду? Якими принципами нотаріального процесу мав керуватися нотаріус при розгляді даної нотаріальної справи?

Тема 5. Судовий розгляд справ, пов'язаних із нотаріальною діяльністю

Завдання 1

До Московського районного суду м. Харкова звернувся Сильченко із позовом до приватного нотаріуса Бозомляка (треті особи – Криворучко та Готня) про визнання незаконними дій нотаріуса щодо посвідчення іпотечного договору. В обґрунтування своїх вимог позивач зазначив, що нотаріусом посвідчено договір іпотеки, предметом якого є будинок та земельна ділянка.

Іпотечне майно набувалося ним та Криворучко під час перебування у шлюбі та є спільним майном подружжя, однак нотаріус посвідчив договір без його письмової згоди, що є порушенням Порядку вчинення нотаріальних дій.

Крім того, відповідно до ст. 51 Закону «Про нотаріат» нотаріус у разі виникнення помилки при вчиненні нотаріальної дії або виявлення того, що дія не відповідає законодавству, має повідомити про виявлені факти сторін правочину для вжиття заходів щодо скасування нотаріальної дії, тому на підставі цієї норми позивач просив зобов'язати нотаріуса вжити заходи щодо скасування нотаріальної дії.

Чи правильно сформульовані позовні вимоги? Визначте предмет діяльності суду у даній судовій справі та проаналізуйте її суб'єктний склад. Охарактеризуйте різницю між вимогами про оскарження незаконності нотаріальної дії та визнання недійсним нотаріально посвідченого правочину.

Завдання 2

Суворов звернувся до суду з позовом до приватного нотаріуса Черняхівського про скасування свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів, визначивши як третю особу, що не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору Булову.

Обґрунтовуючи позовну заяву, позивач зазначав, що 23 липня 2015 р. приватним нотаріусом Черняхівським було видано Буловій свідоцтво на право власності на нерухоме майно, яке належало позивачу і було реалізоване на прилюдних торгах арештованого майна. Вважаючи видачу такого документа нотаріальним посвідченням правочину, позивач стверджував, що нотаріус мав перевірити правовстановлювальні документи на майно та його статус (наявність або відсутність арешту, заборони відчуження) і відмовити у вчиненні такої нотаріальної дії за умови встановлення наявності заборони на відчуження такого майна.

Проаналізуйте суб'єктний склад зазначеної справи. Яким має бути

зміст судового рішення у даній справі? Чи може нотаріус у даній справі заявити клопотання про заміну його як неналежного відповідача? Чи підлягає задоволенню таке клопотання нотаріуса?

Завдання 3

Христюк звернулася до суду з позовом до приватного нотаріуса Гулякіна, визначивши як третю особу Прутаєва, про визнання незаконною відмови нотаріуса у вчиненні виконавчого напису та зобов'язання вчинити певні дії.

Обґрунтовуючи свій позов, позивачка зазначала, що з метою добровільного врегулювання питання утримання дітей, що залишилися проживати із нею після розірвання шлюбу, між нею та колишнім чоловіком було укладено нотаріально посвідчений договір про сплату аліментів. У грудні 2012 р. вона звернулася до нотаріуса із заявою про вчинення виконавчого напису у зв'язку із невиконанням боржником своїх зобов'язань. Однак нотаріус жодної відповіді на її заяву не надав, виконавчого напису не вчинив.

Дослідивши матеріали справи, суд задовольнив позов в частині зобов'язання нотаріуса вчинити виконавчий напис, а у частині визнання відмови незаконною – відмовив через те, що позивачка не надала суду постанови про відмову у вчиненні нотаріальної дії.

Які існують особливості у справах щодо оскарження (визнання таким, що не підлягає виконанню) виконавчого напису та відмови у вчиненні виконавчого напису? Яким мав би бути суб'єктний склад справи, якби боржник оспорував правильність вчинення виконавчого напису та вимагав визнати його таким, що не підлягає виконанню?

Завдання 4

Шевченківській районний суд м. Києва розглянув справу за позовом Тритятка до Горбунова та Котеленка за участю як третіх осіб Луцько,

приватного нотаріуса Лисик і приватного нотаріуса Хасової про визнання недійсними договорів купівлі-продажу квартири, посвідчених відповідно 6 березня 2016 р.- приватним нотаріусом Лисик та 1 квітня 2016 р. – приватним нотаріусом Хасовою.

В судовому засіданні представник позивача в обґрунтування позову пояснила, що син позивачки пошкодив чужий автомобіль. У зв'язку із необхідністю повернення коштів син позичив гроші в сумі 60 000 гривень в Горбунова, який хотів мати гарантію повернення коштів, і тому було укладено договір купівлі-продажу квартири, що належала позивачці. Отже, договір купівлі-продажу, посвідчений приватним нотаріусом Лисик, було укладено на вкрай не вигідних умовах в зв'язку зі збігом тяжких обставин. Луцько (син позивачки) не повідомляв нотаріусу про укладання договору під впливом тяжких обставин, бо Горбунов без укладання договору купівлі-продажу не давав коштів, а нотаріус не посвідчив би угоди. Пізніше Горбунов продав спірну квартиру Котеленко, і цей договір був посвідчений нотаріусом Хасовою.

Заслухавши сторін, вивчивши матеріали справи в повному обсязі, суд дійшов висновку про те, що позов не підлягає задоволенню. При цьому суд взяв до уваги, що згідно з п. 15 Договору купівлі-продажу квартири від 6 березня 2016 р. вбачається, що нотаріусом роз'яснювались сторонам правові наслідки зниження вартості відчужуваного майна.

Проаналізуйте наявність або відсутність підстав для залучення нотаріусів у даній справі як третіх осіб. Чи правильно визначений процесуальний статус нотаріусів у даній справі?

Завдання 5

Проаналізуйте можливість притягнення нотаріуса до участі як третьої особи, що не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, та як свідка у справах про:

- визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину;
- усунення від спадкування;
- визнання недійсним заповіту;
- визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню;
- надання додаткового строку для прийняття спадщини.
- перерозподіл спадщини;
- встановлення факту родинних відносин;
- визнання недійсним договору купівлі-продажу.

4. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота – робота студента, яка планується та виконується відповідно до навчального плану за педагогічного керівництва, але без участі викладача. Вона спрямована на формування фундаментальних предметних компетентностей, а також має сприяти поглибленню й розширенню професійних знань і здібностей, розвитку самостійності, активності та відповідальності.

Під час самостійної роботи студент повинен самостійно опрацювати конспекти лекцій, літературу, нормативні акти, судову практику до тем, що виносяться на лекції та практичні заняття.

Формами самостійної роботи є:

- виконання домашніх завдань;
- доопрацювання матеріалів лекції;
- робота в інформаційних мережах;
- опрацювання додаткової літератури;
- розробка кейсів;
- підготовка тематичних презентацій;
- здійснення самоконтролю знань студентів.

5. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК).

Об'єктами ПК знань студентів є:

- успішність на практичних заняттях;
- результати контрольних заходів (тестування, опитування тощо).

Підсумковий бал за результатами ПК визначається під час останнього практичного заняття.

Загальна максимальна кількість балів за ПК складає 40 балів (наказ ректора № 127 від 26.06.2015 р.).

Результати ПК знань студентів вносяться до відомості обліку поточної успішності та є підставою для оцінки загальної успішності студента, що враховується при визначенні балів при підсумковому контролі знань.

6. ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЗНАНЬ

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів із навчальної дисципліни «Професія нотаріуса та організація нотаріальної діяльності» здійснюється на основі результатів ПК та підсумкового контролю знань студентів (ПКЗ) за 100-бальною шкалою. Результати ПК оцінюються в діапазоні від 0 до 40 балів; питання, що виносяться на ПКЗ, – від 0 до 60 балів (наказ ректора № 127 від 26.06.2015 р.).

Підсумковий контроль знань студентів із навчальної дисципліни «Професія нотаріуса та організація нотаріальної діяльності» проводиться у формі іспиту.

Конкретний перелік питань та завдань, що охоплюють увесь зміст навчальної дисципліни, визначається кафедрою і доводиться до відома студентів на початку навчального року. До екзаменаційного білета

включаються, як правило, три питання.

До відомості обліку підсумкової успішності заносяться сумарні результати ПК та ПКЗ у балах.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову книжку відповідно до шкали, як показано нижче.

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ ім. Ярослава Мудрого
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90-100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80-89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок	4	75-79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70-74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	20-59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		1-19

7. Програмні питання з навчальної дисципліни «Професія нотаріуса та організація нотаріальної діяльності»

1. Поняття нотаріату
2. Сучасні системи нотаріату та їх порівняльна характеристика
3. Нотаріат англосаксонського типу
4. Нотаріат класичної школи
5. Відтворення правових стандартів нотаріату класичної школи у нотаріальному законодавстві України
6. Поняття та система нотаріального права
7. Правова основа діяльності нотаріату
8. Джерела нотаріального права
9. Місце нотаріальних процесуальних норм в системі права
10. Співвідношення цивільних процесуальних і нотаріально-процесуальних норм
11. Організація нотаріату в Україні
12. Органи та особи, які вчинюють нотаріальні дії
13. Організація роботи державних нотаріальних контор
14. Організація роботи державних нотаріальних архівів
15. Приватна нотаріальна діяльність
16. Нотаріальні дії, що вчиняють нотаріуси
17. Нотаріальні дії, що вчиняються в державних нотаріальних архівах
18. Нотаріальні дії, що вчиняються посадовими особами органів місцевого самоврядування
19. Нотаріальні дії, вчинювані консульськими установами
20. Заповіти і довіреності, прирівнювані до нотаріально посвідчених
21. Вимоги до нотаріуса
22. Порядок призначення на посаду і звільнення з посади державного нотаріуса
23. Помічник нотаріуса
24. Вища кваліфікаційна комісія нотаріату та порядок її роботи
25. Положення про порядок видачі свідоцтва про право заняття нотаріальною діяльністю
26. Реєстрація нотаріальної приватної діяльності
27. Правовий статус приватного нотаріуса
28. Права та обов'язки нотаріуса
29. Зупинення приватної нотаріальної діяльності
30. Припинення приватної нотаріальної діяльності
31. Анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю
32. Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності
33. Заміщення приватного нотаріуса
34. Професійне самоврядування нотаріусів
35. Нотаріальна палата. Порядок її утворення та завдання
36. Поняття та зміст нотаріальної діяльності
37. Завдання нотаріальної діяльності

38. Предмет нотаріальної діяльності
39. Судова та нотаріальна цивільна юрисдикція
40. Функції нотаріальної діяльності
41. Нотаріат як інститут превентивного правосуддя
42. Відмінність нотаріальної діяльності від інших галузей юридичної практики
43. Присяга нотаріуса
44. Гарантії нотаріальної діяльності
45. Обмеження у праві вчинення нотаріальних дій
46. Поняття нотаріального округу
47. Нотаріальне діловодство
48. Перевірка організації роботи державних нотаріальних контор та державних нотаріальних архівів
49. Оплата вчинюваних нотаріальних дій
50. Відповідальність державного нотаріуса
51. Реєстраційне посвідчення приватного нотаріуса
52. Вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса
53. Відповідальність приватного нотаріуса
54. Контроль за нотаріальною діяльністю: види та суб'єкти такого контролю
55. Заміщення приватного нотаріуса
56. Підстави зупинення приватної нотаріальної діяльності
57. Порядок зупинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса
58. Підстави припинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса
59. Порядок припинення приватної нотаріальної діяльності
60. Перевірка організації нотаріальної діяльності приватного нотаріуса, дотримання ним порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства
61. Поняття та система принципів нотаріальної діяльності
62. Класифікація принципів нотаріальної діяльності
63. Принцип законності у нотаріальній діяльності
64. Принцип диспозитивності у нотаріальній діяльності
65. Принцип обґрунтованості нотаріальних актів
66. Принцип сприяння фізичним та юридичним особам у реалізації їх прав
67. Принцип дотримання таємниці вчинюваних нотаріальних дій
68. Принцип безпосередності у нотаріальній діяльності
69. Принцип державної мови нотаріального провадження
70. Принцип державного регулювання нотаріальної діяльності
71. Принцип доступності нотаріальної форми охорони та захисту цивільних прав
72. Особливості судового контролю нотаріальної діяльності
73. Судовий розгляд справ щодо оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні
74. Нотаріус як суб'єкт судових цивільних справ
75. Судовий розгляд справ за позовами до нотаріусів про відшкодування шкоди, спричиненої їх незаконними діями або недбалістю
76. Судовий розгляд справ про недійсність нотаріально посвідчених актів

77. Участь нотаріуса у розгляді цивільної справи як третьої особи, що не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору
78. Участь нотаріуса у розгляді цивільної справи в якості свідка

6. Список літератури для самостійної роботи

Основна література

1. Жеффри А. Тальпіс. Нотаріат у світі загальносвітових глобальних процесів // Нотаріат для вас. – 2002. – Липень-Серпень (№ 7). – С. 5-9
2. Коломоєць Т.О. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні / Т.О.Коломоєць, К.І.Федорова. – К.: Істина, 2008
3. Комаров В.В. Теорія нотаріального процесу // Стратегія реформування нотаріату України та удосконалення законодавства про нотаріат: Матеріали Всеукр. наук-практ. форуму нотаріусів України. – К.: Укр. нотар. палата, 2009. – С. 28 -31
4. Комаров В.В. Український нотаріат: перспективи розвитку// Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2012. - № 5 (травень). - С. 153 - 161
5. Комаров В.В., Баранкова В.В. Законодавство про нотаріат: очікувані зміни // Право України. – 2003. - № 11. – С. 60-64
6. Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат в Україні: підручник/ В.В.Комаров, В.В.Баранкова. – Х.: Право, 2011
7. Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат в Україні: підручник/ В.В.Комаров, В.В.Баранкова. – Харків: Право, 2019
8. Комаров В.В., Баранкова В.В. Перспективи вдосконалення законодавства України про нотаріат // Юридичний вісник України. – 2008. - № 18 – 19(3 – 6 травня 2008 р.) – С. 8 – 9
9. Комаров В.В., Баранкова В.В. Проблеми унормування нотаріальної діяльності// Мала енциклопедія нотаріуса. – 2008. - № 4 (40). – С. 7 – 16
10. Коротюк О.В. Нотаріальне посвідчення договорів. Практичні рекомендації. – К.: Юрінком Інтер, 2010
11. Мічурін Є.О. Вчинення нотаріальних дій нотаріусами України / Є.О.Мічурін. – Х.: ЮрСвіт, 2007
12. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В.В.Комаров, В.В.Баранкова. – Х.: Право, 2008
13. Татаревський О. Перевірка діяльності нотаріусів – К.: Віпол, 2009

Додаткова література

1. Безсмертна Н. Практичні аспекти нотаріального посвідчення правочинів // Право України. – 2006. - № 3
2. Гулевська Г.Ю. Теоретичні та практичні аспекти визначення правової природи нотаріальної діяльності як об'єкта державного регулювання в Україні // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2006. - № 1. – С. 55 -59
3. Журавльов Д. Виконавчі написи як засіб захисту цивільних прав юридичних та фізичних осіб нотаріусами // Нотаріат для Вас. – 2011. - № 5. – С. 35 – 38
4. Коробцова Н.В. Сучасний погляд на проблему охорони нотаріальної таємниці // Нотаріат для вас. – 2011. - № 12. – С. 38 – 41
5. Мельник І. Вексель як документ в нотаріальному процесі // право України. – 2006. - № 2. – С. 54 – 57
6. Фурса С.Я. Тенденції розвитку нотаріату України // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. - № 8. – С. 25 – 34
7. Черниш В. Нотаріальна таємниця: поняття і кордони // Юридичний журнал. – 2011. - № 3. – С. 84 – 85